

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України. Документ 2755-VI. Редакція від 01.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Державний вебпортал бюджету для громадян URL: <https://openbudget.gov.ua>
3. Чижова Т. В. Єдиний податок та його роль в сучасному підприємницькому просторі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 41. С. 131–136. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/41_2022ua/26.pdf
4. Сушкова О. Є., Осадчий Є. С. Роль платників єдиного податку у формуванні фінансово-економічного потенціалу регіонів України. *Ефективна економіка*. № 11. 2020. С. 1–9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/72.pdf

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів і банківської справи

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Складанюк Д. М.

бакалаврант ОП «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Вступ. У сучасних умовах трансформаційних змін, спричинених як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами, роль державного бюджету України значно зросла. Він виконує не лише фіскальну функцію (акумулявання доходів і забезпечення видатків), але й стає ефективним інструментом реалізації державної соціально-економічної політики. Особливо важливою є бюджетна політика в період воєнного стану та повоєнного відновлення, коли фінансове планування має бути спрямоване на забезпечення макроекономічної стабільності, відбудову інфраструктури, розвиток людського капіталу та стимулювання економічного зростання. У цьому контексті стратегічне бюджетне прогнозування виступає фундаментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях влади.

Мета роботи – дослідження визначальної ролі державного бюджету в системі фінансового планування і прогнозування, а також виявлення напрямів його вдосконалення в умовах посткризового відновлення країни.

Основна частина. Державний бюджет України є центральною ланкою системи фінансового планування та прогнозування. Він відображає стратегічні цілі розвитку держави, акумулює фінансові ресурси та забезпечує їх перерозподіл між різними секторами економіки та сферами суспільного життя. Роль державного бюджету полягає не лише у фінансуванні поточних потреб, а й у створенні умов для сталого економічного зростання, підвищення добробуту населення та забезпечення національної безпеки.

Теоретичні засади бюджетного планування ґрунтуються на принципах збалансованості, реалістичності, прозорості та ефективності. Збалансованість передбачає відповідність між доходами та видатками бюджету, що досягається шляхом ретельного аналізу фінансових можливостей та потреб держави. Реалістичність вимагає врахування макроекономічних показників, демографічних тенденцій та інших факторів, які можуть впливати на формування бюджету. Прозорість забезпечує відкритий доступ до інформації про бюджетний процес, що сприяє громадському контролю та підвищенню довіри до влади. Ефективність передбачає оптимальне використання бюджетних коштів для досягнення поставлених цілей.

Практична реалізація функцій державного бюджету в Україні здійснюється через систему бюджетного планування, яка включає кілька етапів: розробка прогнозу економічного і соціального розвитку, складання проєкту бюджету, його розгляд та затвердження Верховною Радою України, виконання бюджету та контроль за його виконанням [1].

У 2024 р. доходи Державного бюджету України становили 3 122,7 млрд грн, що на 14,2 % більше, ніж у 2023 р. Основним джерелом наповнення бюджету залишаються податкові надходження – 1 568,3 млрд грн (50,2 % усіх доходів), з яких податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств та акцизний податок формують понад 70 % податкових надходжень. Неподаткові надходження у 2024 р. склали 423,1 млрд грн (13,6 %). Значну роль відіграють також офіційні трансферти від міжнародних партнерів, які у 2024 р. досягли 1 131,3 млрд грн, що дало змогу частково покрити дефіцит бюджету та забезпечити фінансування оборонних і соціальних потреб держави.

Видатки державного бюджету у 2024 р. сягнули 4 692,7 млрд грн, що на 19,5 % більше, ніж у 2023 р. Найбільша частка видатків спрямована на сектор оборони та безпеки (2 062,7 млрд грн, або 44 % від загального обсягу), соціальний захист (1 156,2 млрд грн, або 24,6 %) та охорону здоров'я (237,3 млрд грн, або 5,1 %). Зростання видатків на оборону та соціальні програми зумовлене необхідністю забезпечення обороноздатності країни та підтримки населення в умовах війни.

Дефіцит державного бюджету у 2024 р. становив 1 570 млрд грн, що відповідає 20,3 % ВВП. Для його фінансування уряд залучав як внутрішні, так і зовнішні позики. Зовнішнє фінансування у 2024 р. склало 41 млрд дол. США, зокрема за рахунок кредитів та грантів від ЄС, МВФ, США та інших міжнародних партнерів. Внутрішні запозичення забезпечили додатково 573,5 млрд грн, переважно через розміщення облігацій внутрішньої державної позики [2].

Важливою особливістю фінансового планування в Україні є середньострокове бюджетне прогнозування. Згідно з Бюджетною декларацією на 2025–2027 рр., уряд планує поступове зменшення дефіциту бюджету до 4,9 % ВВП у 2027 р. та збільшення власних доходів бюджету за рахунок розширення податкової бази, детінізації економіки та підвищення ефективності адміністрування податків. Прогнозується, що у 2025 р. доходи держбюджету становитимуть 3 564,9 млрд грн, а видатки – 4 800,0 млрд грн, що дасть змогу зберегти фінансову стійкість навіть в умовах високих ризиків.

Державний бюджет також виконує стабілізаційну функцію, згладжуючи економічні коливання шляхом перерозподілу ресурсів. У 2024 р., попри складну економічну ситуацію, уряд зберіг інвестиції в інфраструктурні проєкти (498,6 млрд грн у 2025 р., що на 17,8 % більше, ніж у 2024 р.), а також підтримку

малого та середнього бізнесу через державні програми гарантування кредитів та стимулювання експорту [3].

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що Державний бюджет України є ключовим інструментом фінансового планування та прогнозування. Він забезпечує акумулювання і розподіл фінансових ресурсів, дає змогу реалізувати стратегічні цілі держави та підтримувати макроекономічну стабільність навіть в умовах зовнішніх викликів. Аналіз статистичних даних свідчить про зростання доходів і видатків бюджету, а також про необхідність залучення зовнішнього фінансування для покриття дефіциту. Водночас ефективне бюджетне планування сприяє сталому розвитку економіки, соціальному захисту населення та підвищенню фінансової стійкості держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маркуц Ю. І. Формування державного бюджету в розвинутих країнах світу та в Україні. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11(466). С. 222–227.
2. Портал «Бюджет для громадян». URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2025).
3. Міністерство Фінансів України. Аналітичні матеріали. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 25.04.2025).

Кошіль М. О.

здобувач вищої освіти

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Львівського національного університету імені Івана Франка

Яворовський С. М.

аспірант, кафедра фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах трансформації економіки України та загроз, зумовлених воєнними діями, проблема захисту бізнесу набула особливої актуальності. Одним із найнебезпечніших викликів для вітчизняного підприємництва є рейдерство – протиправне захоплення підприємств або їх майна з використанням прогалин у законодавстві, корупційних зв'язків або навіть фізичного втручання. Це явище негативно впливає на інвестиційний клімат, руйнує довіру до державних інституцій, порушує принцип недоторканності приватної власності та дестабілізує економіку загалом.

Рейдерські атаки в Україні часто набувають гібридного характеру, поєднуючи юридичні, економічні та адміністративні інструменти впливу. Водночас окремі галузі, зокрема аграрний, будівельний та промисловий сектори, виявляються найбільш вразливими. В умовах воєнного стану ризики рейдерських захоплень зросли через ослаблення контролю за реєстрами, правову невизначеність та загальну дестабілізацію господарського середовища.